

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Regvla Morvm Sive Tractatvs Bipartitvs De Sufficienti Ad
Conscientiam Rite Formandam Regvla In Quo Usus
Cujusvis Opinionis Practice Probabilis Convincitur Esse
Licitus**

Terillus, Antonius

Leodii, 1678

Quæst. LII. An, & in quo sensu æqualitas rationum & autoritatum
dubitationem causet?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77827](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77827)

QUAESTIO QUINQUAGESIMA-SECUNDA.

An, & in quo sensu aequalitas rationum & autoritatum dubitationem causet?

I. Hæc quaestio coincidit cum illa, quam *quæst. 30* tractavimus, ubi quaesitum est, utrum æquè probabilia sint opinabilia? quidquid enim facit pro una æquè facit pro altera quaestione. Quare necesse non fuisset hanc quaestionem proponere, nisi Celladeus *lib. 4. quæst. 4. & 5.* plura huc spectantia quasi triumphabundus attulisset. Ibi enim multis contendit, omnem æqualitatem rationum rem dubiam facere, ac proinde tam tenendum esse, quòd, stante æquali opinionum sibi contradicentium probabilitate, non liceat sequi minus tutam, quam quòd in dubio non liceat minus tuta sectari. Meum ergo erit, depulsis æquivocationum latentium tenebris, veritatem aperire, illisque respondere, quæ Celladeus in contrarium objecit. Spero autem Lectorem non ægrè laturum, si pauca in anterioribus probata, claritatis causâ, huc breviter transcribam. Sit ergo

ASSERTIO PRIMA.

Intellectus nulli contradictionis parti assensire potest, quamdiu signatè existimat rationes utriusque parti faventes esse æquales.

2. PROBATUR. Intellectus assensum uni parti præbens, absolutè existimat illam esse veram, & oppositam falsam; & consequenter absolutè præfert rationes unius, illasque ut veras probat, cum oppositas reprobet ut falsas. Ergo non potest simul existimare, quòd rationes illæ sint prorsus æquales, quòdque neutra alteri sit præferenda. Hæc ratio à fortiori convincit, quod nemo possit assentiri objecto ac motivis, quæ absolutè credit esse minus probabilia oppositis. Vid. *quæst. 8. & 9. de Consuetudine probabili*, ubi hæc fusè probantur. Videatur etiam *quæst. 30.* hujus tractatus.

ASSERTIO II.

Qui, omnibus consideratis, judicat rationes utriusque parti faventes esse æquè probabiles, non potest ex illis solis conscientiam formare, aut licitè operari si sectetur partem minus tutam.

3. ASSERTIO hæc sequitur ex priore, quia ut quis licitè operetur debet formare conscientiam, & existimare se bene operari. At, *R. P. A. Terilli, Regula morum, PARS II.*

stante dicta dispositione, impossibile est conscientiam & existimationem de honestate operationis formari, ut ostensum est in prima assertione. Ergo nemo, stante dicta dispositione mentis, potest conscientiam formare, aut licitè operari, si sectetur partem minus tutam.

ASSERTIO III.

Nemo actu judicans, rationes directas utriusque parti faventes esse omnibus consideratis æquè probabiles, licitè potest sequi partem minus tutam, nisi ex rationibus reflexis judicet, partem minus tutam esse honestam, & consequenter feratur in eam tanquam fide digniorem.

4. PROBATUR assertio, quæ est Corollarium priorum. Nisi rationes parti minus tutæ faventes rationibus oppositis actu præferantur, intellectus nequit actu existimare, quòd opus sit honestum. At nisi intellectus actu judicet opus esse honestum, voluntas non operatur honestè. Ergo nemo operatur honestè, nisi rationes parti minus tutæ faventes actu præferat rationibus contrariis. At in casu nostro non potest præferre rationes directas. Ergo in casu assertionis nemo potest credere opus esse licitum, nisi per rationes reflexas feratur in partem minus tutam, tanquam in partem fide digniorem & probabiliorem.

In hisce omnibus Celladeo consentio, & in aliis nonnullis aut planè coincidentibus aut necessariò connexis, quale est illud, quòd quamvis auctoritates & rationes aggerentur pro una parte, intellectus tamen necessariò careat assensu approbante illam, & reprobante alteram partem contradictionis, si auctoritates & rationes numero & qualitate pares ita affirantur pro parte contraria, ut intellectus, omnibus inspectis, actu existimet, rationes & auctoritates utriusque parti faventes esse penitus æquales. Hæc enim omnia verissima sunt, & à multis Auctoribus benignæ sententiæ admissa, atque à me fusè explicata in tractatu de Conscientia probabili multis in locis.

ASSERTIO IV.

Quamvis directa probabilitas utriusque partis sit, & omnibus inspectis absolute credatur equalis, intellectus tamen non necessario dubitat de honestate operis; sed per hoc ipsum, quod sciat partem minus tutam esse probabilem, deponere potest dubium & conscientiam formare, quod opus sit licitum.

Equalitas probabilitatis directæ non impedit, quod minus conscientia formetur de honestate operis.

5. **P**ROBATUR assertio, quæ est directè contra Celladeum, & nominatim contra totum illius intentum, non solum in hisce duabus quæstionibus, sed in toto opere contentum. Probatur, inquam, quia per hoc præcisè, quod constat de probabilitate directæ partis minus tutæ, non obstante pari imò & majore probabilitate partis tutioris, intellectus habere potest motiva reflexa potiora & validiora pro parte minus tuta, atque per illa quæstionem determinare per iudicium, quo absolute dicat, rem illam, omnibus inspectis, esse licitam, atque ita formare conscientiam de honestate operis. Constat hoc ex quæstione 2. huius tractatus, & multò magis ac fusiùs ex toto tractatu de Conscientia probabili; potissimè autem à quæst. 19. usque ad finem operis, ubi quidquid hic asseritur, efficacissimè, clarissimèque probatum est. Nec mirum: quia directæ probabilitas, etsi sit & credatur par, non tollit motiva alia reflexa, per quæ quæstio determinetur, & conscientia de honestate operis formetur. Ergo quamvis utraque pars sit & credatur directè æquè probabilis, tamen intellectus non necessario dubitat, sed per hoc ipsum, quod sciat partem minus tutam esse probabilem, statim format iudicium, quod absolute licet, quia novit honestatem absolutam operis evinci ex rationibus reflexis, quas Auctores afferunt pro stabilienda sententia benigna; atque ita formando conscientiam, dubium deponit.

Cæterum, etsi utraque probabilitas directæ in actu primo ante omne iudicium & affectum uni parti peculiariter impensum sit æqualis, nihilominus fieri potest, ut, post affectum & imperium voluntatis uni parti impensum, probabilitas unius partis alteri prævaleat & appareat major, quam antea apparebat; ac proinde fieri potest, ut dubitatio tollatur, & assensus illi parti præbeat, ut dictum est quæst. superiori & late ostendi quæst. 8. de Conscientia probabili num. 25. & sequentibus. His breviter indicatis, excutienda sunt quæ Celladeus in contrarium opponit.

SOLVITUR PRIMA OBJECTIO,

Et continua Celladei æquivocatio detegitur.

Obj. tio 1. **O**BJECTIT primò. Ex Auctoribus, plurimi dubia propriè talia ad rationum & auctoritatum æqualitatem revocant. Unde sequitur, omnia talia probabilitate carere, & ut non probabilia debere rejici ab iis omnibus, qui cum Aristotele & D. Thoma ea solum censent probabilia, quæ plerumque contingunt; quia quæ habent rationes & auctoritates utrimque æquales non habent plerumque ita esse, cum æqualiter se habeant ad esse & non esse.

Secundò, eadem omnia vera probabilitate ca-

tere censentur ab iis, qui docent non esse opinari circa æquè & minus probabilia; quia Probabile & Opinabile sunt termini manifestè convertibiles; præter neque quid absonum magis, magis que contrarium, & simul inopinabile. At multi Auctores benignè sententiæ apertè asserunt, æquè & minus probabilia esse verè probabilia, & tamen simul volunt, eadem esse inopinabilia. Ergo in hoc sibi contradicunt. Porro qui docent non dari opinari circa minus & æquè probabilia, sunt Aristoteles, Divus Thomas, Suarez, Pallavicinus, Lessius, Layman, Bresslerus, & alii multi.

7. Tertio S. Thomas quæst. 14. de veritate art. 1. hæc habet. Intellectus quandoque non magis inclinatur in unam partem quam in aliam, vel propter defectum moventium, & c. vel propter apparentem æqualitatem rationum, quæ movent in utramque partem, & ista est dispositio dubitantis, quæ fluctuat inter duas partes contradictionis. Ecce S. Thomas expressè docet, dubium objectivum consistere in æqualitate rationum moventium. At tali objecto non correspondet ex parte actus & mentis nisi formale dubium, seu ipsum dubitare. S. Thomam in hoc sequuntur quamplurimi tam Theologi quam Summi; imò plures gravissimique Auctores docent, objectum non reddi opinabile, sed solum suspicabile, quando rationes pro illo parum & vix excedant rationes pro opposito. Ergo à fortiori quando motiva sunt utrimque æqualia, objectum non est opinabile, sed dubium, & consequenter tunc non est probabile. Ita Celladeus lib. 4. quæst. 4. §. 1. qui idem argumentum proficiens §. 4. contendit, nullam multitudinem rationum aut auctoritatum facere posse rem verè probabilem vel opinabilem, modò totidem rationes & auctoritates, in omnibus æquales, afferantur pro parte contraria; quia in tali casu res semper manet dubia, eò quod rationes post talem additionem semper maneant æquales, ut ante; quia si æqualibus æqualia addantur sunt constata æqualia. Hinc autem sic insurgit contra benignam sententiam. Nullus numerus rationum & auctoritatum faciunt non-lem credibilem aut opinabilem, quando totidem & æquè validæ rationes ac auctoritates afferuntur pro lege, quia per hoc ipsum intellectus constituitur in dubio. At qui in dubio operatur contra legem, peccat. Ergo peccat qui contra legem sequitur æquè probabilia.

8. Hinc quæstione 5. coarguit omnes, qui dubia conscientie pro æquè aut minus probabile resolvunt. Primò quia per æqualem utrimque probabilitatem veritas non invenitur, quippe quæ non invenitur quamdiu intellectus nil habeat, unde magis sibi constat rem ita esse, quam non esse ita. At veritas inveniri debet, ut dubium solvatur. Deinde ad idem confirmandum sic arguit. Par probabilitas adest in eo qui positivè dubitat; imò paritas illa rationum est formalis ratio dubitandi. Ergo impossibile est, ut per æqualem probabilitatem dubium solvatur, quia dubium solvi non potest per ea, per quæ constituitur, ut dicit se probasse, quæst. 3. ergo malè dicitur, æquè probabile sufficere ad dubium deponendum, conscientiamque formandam. Porro ita hæc doctrina, de solutione dubii formandaque conscientia pro æquè aut minus probabile, orta videtur ex ignorantia vel certè ex inconsideratione naturæ dubitationis. Aliud enim nomine probabilis non intelligunt, quam rationes & auctoritates non leves sed graves; sed per

per hoc non habetur aliud, quam proprie dubitare, quia viri doctissimi ut S. Augustinus, S. Thomas, alique non dubitant nisi ob rationes graves, quia per dubitationem intellectus innodatur; tales autem viri levibus non innodantur. Et sane levissimus est, qui dicit tales viros ob levos & contemnendas rationes dubitasse. Ergo dubitarunt propter rationes graves. Ergo stante probabili nostro dubitationem; & qui oppositum docuerunt illud ex inconsideratione naturae dubitationis tradiderunt. Ita Celladeus *quest. 4. loco citato, & quest. 5. per totam.*

9. Respondeo in primis, nil horum opponi benignae sententiae; cum solum procedant de probabilitate directa. Itaque valent quidem ad confirmandas tres priores, sed non tangunt impugnationem quartae, de qua sola tota praesens fluxam, de licito probabilitum.

10. Respondeo 2. multa in objectione contineri a veritate aliena, quae proinde refutanda sunt. In primis, dato quod aequalitas rationum ac momentum reddat intellectum dubium ac perplexum circa objectum, quod simul aequaliter praesentatur ut verum & ut falsum, non inde sequitur, neutrum ex talibus motivis aequalibus esse verè probabile, eò quod probabile sit, quod plerumque contingit; hoc enim non obstante verum esse potest, quod utrumque motivum plerumque contingat, ut fas è ostensum est in *tract. de Conse. prob. quest. 8. & hic quest. 29.* Ratio est, quia probabilitas rei probabilis non sumitur à contingencia vel non contingencia ipsius rei; illa enim plerumque ita se habet ut aut semper aut nunquam contingat, ut videre est in omnibus Auctoribus circa materiam necessariam ac impossibilem; sed sumitur à vi ac magnitudine motivi impellentis; quod si sit tale, ut plerumque connectatur cum veritate, est probabile, etsi prout applicatur huic determinato objecto non plerumque verum dicat, sed fortasse semper errat. Itaque dicimus, illud motivum esse verè probabile; quod v. g. alliciat viginti peritos ac probos viros, post omnia in contrarium allata & considerata absque indebita animi passione sententiam ferentes, ad iudicandum aliquod objectum ita se habere; quamvis opposita motiva, ab illis rejecta, talia sint; ut illa etiam viginti similes viros moverint ad oppositum sentiendum; utrumque enim illud motivum est verè probabile, & plerumque non errat, quia plerumque contingit, talia motiva, & tot viros peritos non falli; si enim omnes eorum resolutiones accipiantur, proculdubio plerumque illarum non errant, quamvis si illa motiva restringantur solum ad objecta, circa quae ex aequo Auctores illi dissentiant, fieri nequeat, ut utraque plerumque connectantur cum

veritate; sed hoc non requiritur, ut patet. Porro ex universalitate rerum, de quibus Auctores opinantur, pauca admodum sunt circa quae reperire est tot peritos & probos auctores contradictoria docere; ac proinde fieri potest, ut utraque ratio & auctoritas sit verè probabilis, & plerumque verum dicat. Videantur loca citata, in quibus haec *Asius* explicata ac probata fuere. Interim hinc iterum constat, Celladeum in eo deceptum esse, quod d'asserat, dictam probabilitatem necessario inferre nec utramque nec ullam ex partibus a quali ratione ac auctoritate subnixis esse posse verè probabilem.

11. Ad secundam objectionis partem fateor, omne probabile esse opinabile, modo probabile accipiat nuda & secundum se; nam si sumatur cum aliis adiectis, fieri poterit ut neque probabilius sit opinabile. Sic Haeretici obstinati non possunt opinari, articulos fidei sufficienter propofitos esse veros, quamdiu voluntas eorum imperat, ne assensum illis praebeatur, imò non possunt illis assensum praebere, nisi accedat propria voluntatis affectio, & imperium. Ecce objectum probabile, imò probabilius & certum, reddi potest inopinabile per aliqua illi adiecta, nec evadere potest proxime opinabile, nisi illa auferantur. Jam verò sicut dictae affectiones voluntatis hinc & nunc reddunt probabile inopinabile, sic aliae dantur affectiones etiam ex parte intellectus, quarum adjectione probabile evadit hinc & nunc inopinabile; talis affectio est iudicium, quo post omnia considerata intellectus iudicat motiva utriusque partis esse prorsus aequalia, quia stante tali iudicio impossibile est, quod unam partem alteri intellectualiter praeferat, ut per se patet, & laxissime dictum est. Ex his constat, apertam aequivocationem latere in hac secunda parte objectionis; nam qui dicunt, neminem opinari circa aequè & minus probabile, intelligendi sunt de opinari consequente ad iudicium dictans probabilitatem talis partis esse parem aut minore opposita, quod verissimum est, & saepe inculcatum. At, hoc non obstante, per illam eandem apparentiam, quae consequenter ad carentiam affectus & iudicii uni parti alligati hinc & nunc partialiter constituit dubium, intellectus moveri potuisset ad absolutum iudicium de veritate rei, si alius affectus & imperium voluntatis accessisset; per illa enim inclinatus fuisset ad assensum praestandum, & intellectus secutus imperium voluntatis assensum eliciisset. Itaque eadem apparentia ex se quidem sufficiens est ad assensum impetrandum, si imperium voluntatis accedat, quam tamen inducere nequit, nisi dependenter à dicto voluntatis imperio. Errat ergo Celladeus, dum Auctores benignae sententiae ex eo contradictionis insinuat, quod dicant aequaliter probabilia verè esse probabilia, cum simul doceant neminem opinari posse circa ea quae ipsi aequè probabilia videntur. Verum nulla in his contradictio invenitur, quia omne probabile, etiam illud, quod ipsi putant aequale vel minus opposito, est opinabile, si sumatur secundum se, & prout se habet in actu primo ante omnem affectum & iudicium uni parti affixum, & ante omnem iudicium comparativum, quamvis consequenter ad aliquam istiusmodi suppositionem hinc & nunc non sit amplius ipsis opinabile, ut saepe dictum est. Ceterum in eo manifestè errat Celladeus, quod dicat probabile & opinabile esse terminos manifestè convertibiles, cum certò constet, non omnia opinabilia esse verè probabilia.

12. Ad 3. Respondeo, S. Thomam, aliosque

Omne probabile est opinabile; sed per accidens evadere potest inopinabile.

Celladeus auctores plures contradictionis immerito arguit.

Aequalia motiva pro utraque parte contradictionis esse possunt probabilia.

S. Thomas
nil tradit
contra nos-
tram sen-
tentiam.

Auctores
allati in ob-
jectione ex-
plicatur.

Responde-
tur ad casu
rationum
aequalium,
quae aliis
adduntur.

Celladeus
incurrit ce-
suram, quam
nobis obji-
cit.

in eo ponere dubitationem positivam, quod intel-
lectus non solum in actu primo, sed etiam in
actu secundo trahatur hinc inde aequaliter, maxi-
me si reflectens super motiva, illa comparet ad
invicem, eaque pro aequalibus habeat. Certè
expressio S. Thomae hoc importat; nisi enim in-
tellectus ita se habeat, aequalitas rationum ipsi
non apparet; ut enim appareat, instar ob-
jecti cognosci ac considerari debet. Hæc nos etiam ad-
mittimus, sed ex illis non sequitur, tale obje-
ctum secundum se non esse opinabile, quamvis
in sensu composito talis dispositionis animi opi-
nio de illo haberi non possit; oppositum enim
constat ex dictis. Similiter esto, Auctores gra-
vissimi dixerint, objectum non reddi opinabile,
sed solum suspicabile, quando rationes pro una
parte parum excedunt rationes pro altera; illi
enim eodem modo intelligendi sunt loqui in
sensu composito iudicii reflexi, quo post com-
parationem factam intellectus enunciat excessum
rationum aut nullum esse, aut valde exiguum.
Hoc iudicium reflexum excludere videtur iudi-
cium opinativum de veritate rei, & solum suspi-
cionem quandam admittere, quia omnis qui opi-
natur, ita in actu secundo fertur in partem, quam
approbat, ut illam vehementer & multo præferat
parti oppositæ. Itaque licet, stantibus talibus iudi-
ciis comparativis, intellectus aut absolute aut
quodammodo dubitet, non inde sequitur, moti-
va sic credita aequalia non sufficere in actu pri-
mo ad questionem determinandam, dubiumque
solvendum.

13. Jam quod ad aequalium rationum & au-
toritatum adjectionem attinet, eodem modo
respondetur, eam, reflexè cognitam & iudica-
tam ut aequalem, inferre quidem dubitationem
aliquam, non tamen probare objectum secun-
dum se non esse probabile, aut opinabile. Quare
esto, peccet, qui stante tali iudicio reflexo com-
parativo, sequitur partem minus tutam, si ad
conscientiam formandam aliis motivis non utat
quam directis illis, quæ iudicat aequalia, quia
operatur in dubio: tamen simpliciter loquendo
non necessario peccat sequendo talem partem,
quia per aliam affectionem & imperium volun-
tatis pars minus tuta absoluto iudicio, eoque
probabili, credi potuisset honesta; in quo casu
sectando illam partem non peccasset. Cæterum
si utamur discursu reflexo, paritas illa rationum
directarum, etiam credita, non impedit con-
scientiam & opinionem de honestate rei, ut con-
stat ex dictis.

14. Ad ultimum, quod ex *quæst. 5.* objicit,
jam responsum est, ostendendo qua ratione, &
quo sensu Doctores dicunt, dubia conscientiae
solvi posse per æquè aut minus probabile, &
quomodo per illa veritas inveniri possit. Porro
par probabilitas & par apparentia antecedens non
necessario constituit dubitationem, quamvis
juvare possit ad eam constituendam, si voluntas
non determinet intellectum ad assensum circa ve-
ritatem rei, aut eum determinet ad iudicium de
rationum aequalitate. Cæterum *quæst. 51.* ostendi,
quod, & quomodo eadem ratio antecedens,
per quam dubitatio partialiter constituitur, suffi-
ciat ad solvendam dubitationem.

15. Neque verum est, nos nostram doctri-
nam ex ignoratione naturæ dubitationis tradi-
disse: scimus quid sit dubium, quid dubitare; di-
stinguimus etiam apparentiam antecedentem affe-
ctum & iudicium uni parti alligatum, ab appa-
rentia dictum affectum dictumque iudicium con-

comitante & consequente; quæ quia Celladeus
non distinguit, ideo hic multa congefuit à veritate
aliena, quæ fr ilarum apparentiarum naturam
& diversitatem scivisset, nunquam objecisset.
Ergo ille ex ignorantia rerum, aut certè ex con-
fusione partium, ex quibus dubitatio constitui-
tur, doctrinam hanc suam tradidit, & ipsemet
censuram incurrit, quam nobis objicit.

16. Demum illud, quod addit de gravibus
rationibus dubitandi, quibus S. Augustinus, *causam*
S. Thomas, aliique gravissimi Auctores utuntur, *opinionibus*
nil probat; fateor enim, eos sæpe graves *res, quæ*
rationes dubitandi afferre (quamvis certum sit, *faci-*
gravissimos Auctores, inter alias, leviuiculas
etiam adducere) & quidem tales, propter quas
multi graves viri tenebant & etiamnum tenent
oppositum; atque ideo dicimus illas esse verè
probabiles, ac proinde ita cum dubio conjungi
in aliquibus, ut in aliis dubitationem expellant;
potuissentque etiam in prioribus dubium expelle-
re, si alia fuisset dispositio in eorum affectu ex
voluntatis imperio.

SOLVITUR II. OBJECTIO.

17. OBJICIT secundò. Paritas rationum
in materia facti reddit rem dubiam;
sic si tres deponant, dispensatum esse cum Titio
ut matrimonium contrahat, non potest illud con-
trahere si tres alii aequalis auctoritatis deponant
contrarium. Ratio est, quia testimonium prius
prorsus eliditur per depositionem contradic-
toriam, quando testes sunt paris fidei. At eadem
ratio sine umbra effugii valet circa jus, quando
auctoritates & rationes sunt utrimque aequales.
Ita Celladeus *quæst. 4. §. 2.* ubi ad dicta confir-
manda primò allegat legem *Si ita fuerit legatum,*
ff. de rebus dubiis; ubi traditur, legatum Sempro-
nio amico relicto eo ipso vitari & esse nullum,
quòd sunt duo Sempronii amici, qui pares am-
icitiae rationes pro se habent. Idem porro videtur
dicendum in omnibus casibus, ubi pares rationes
& auctoritates stant pro utraque parte. Deinde
§. 5. allegat August. *lib. de Principiis Eberonius S. Aug. ob-*
(si tamen Augustinus illius libri auctor fuerit) *servato.*
ubi *cap. 8.* dicit, aliquas esse controversias, quæ
græcè plegmata vocantur, quas ipse vocat irra-
tionabiles, quia ita eadem utrimque afferuntur,
ut in nulla re diversitas ulla appareat. Exemplo
rem declarat: *Vicini adolescentuli, qui speciosas*
uxores habebant, noctu alter alterum obviam habu-
erunt; accusant invicem adulterii: nam quidquid al-
tera pars dixerit, hoc altera dicat necesse est. Veris-
simile est, se adulterium voluisse committere quia ado-
lescens es. Te quoque verisimile est voluisse quia ado-
lescens es. Verisimile est, quia speciosam uxorem ha-
beo. Te quoque verisimile est, quia ego speciosam
uxorem habeo. Facultatem tibi vicinitas prebuit; &
tibi eadem vicinitas prebuit facultatem. Cur nocte in
me? Cur tu aitem in me incidisti? Nihil est quod
distinguat; & idcirco uter eorum, sive accusat alte-
rum, se criminatur; sive se purgat, defendit eum,
quem criminari videtur. Eadem porro ratio locum
habet quando rationes & auctoritates aequales
afferuntur pro utraque parte. Ergo tunc sumus in
dubio, & quæstio decidi nequit, quia nil est
quod uni parti faveat, quod æquè alteri non fa-
veat.

Respondeo inprimis, ut ad primum responsum, *respon-*
hæc omnia nil facere ad resolutionem quæstionis
præsentis, quæ est reflexa, & optime determinari
potest etiam pro casu, quando utraque pars ita
habet

habet probationes aequales ut aucte determinari non possit. Itaque licet omnia admittantur, ut jacent, nil inferri potest contra questionem praesentem, aut illius determinationem.

18. Respondeo secundò, magnam esse disparitatem inter factum, quod probatur per testes & opinionem, quæ per rationes & auctoritates probatur. Inprimis quando testes dissentiunt, evidens est alterutram partem esse mendacem, & loqui absque ulla ratione etiam apparenti, imò contra certitudinem; & quia nescitur quanam sit hæc pars, ideo neutra fidem meretur. At omnia opposito modo se habent in opinionibus, quæ probantur non per testes, sed per rationes, vel per præsumptiones evidentes, quod adfint rationes pro utraque parte, ut supra fusè probatum est. Deinde rationes pro opinionibus contrariis semper sunt aliquo modo dissimiles, & comparantur ad invicem ut excedens & excessum, ideoque una non prorsus elidit vim alterius, ut fit in testibus, & oppositis rationibus prorsus similibus. Hinc autem fit, ut intellectus propter dictum excessum flecti possit ex imperio voluntatis in assensum alterutrius partis, etsi nequiret ita flecti in casu testium æqualium, qui contraria testantur. Errat ergo Celladeus, dum dicit, nec umbram disparitatis afferri posse circa factum probatum per testes, & opinionem rationibus comprobata, quia disparitas valdè lata est & aperta. Præterea etiam circa factum solvi potest dubium in casu paræ auctoritatis ex parte actus primi, modò affectus voluntatis ad partem alteram accedat; sic videmus, homines sæpe ea credere quæ cupiunt, etsi alii numero pares dicant oppositum. Verùm etsi in casu testium parium dubitatio simpliciter loquendo directè determinari possit, non tamen potest determinari, si intellectus post comparisonem factam iudicet utramque rationem & auctoritatem esse prorsus æqualem. Cæterùm si iudicium questionis decisivum in tali casu eliceretur, illud non esset probabile & prudens, nisi auctoritas, cui initteretur intellectus, invincibiliter appareret major oppositæ & digna fide etiam in contradictione alterius.

19. Confirmatio ex leg. Si in fuerit legatum, non facit ad rem, quia quamvis de facto iustis de causis statutum sit, ut legatum ejusmodi censetur nullum; si tamen talis lex non extaret, legatum jure naturæ valeret, & hæres illud solvere teneretur; quia si neutri solveret, rem alienam retineret, cum certum sit, testatorem voluisse legatum alteri illorum tribui, & ab hærede non possideri. Itaque si duò illi Sempronii inter se convenirent, ita ut uterque dimidio contentus esset, aut unus in favorem alterius jure suo cederet, hæres juxta illorum conventionem legatum solvere teneretur. Non ergo apparet, cur nullitas legati in tali casu sit objecta. Valet quidem exemplum ad ostendendum, Judicem nulli parti licitè favere posse, quamdiu potior ratio non apparet pro una quàm pro altera parte. Id ipsum etiam probatur exemplo ab August. ponderato, quod manifestè procedit de iudicio post accusationem & defensionem ejusdem planè rationis faciendo, quando iudici constat, easdem prorsus ac simillimas accusationes & defensiones utrique parti favere, in quo casu nequit intellectus alterum liberare, alterum condemnare, quia per hoc ipsum putaret accusationem unius esse alterius accusatione meliorem, & sic simul haberet iudicia contradictoria, quod repugnat. Ca-

terùm quamvis tertia persona prorsus indifferens, quæque absque passione animi tales accusationes & excusationes audiret, neutram partem alteri præferret, quia actuali iudicio iudicaret rationes utrique parti faventes esse prorsus æquales; tamen ipse possit suspicari neutrum esse innocentem, sed utrumque reum, quia, non obstante tota illa defensione & accusatione, uterque verè potuit esse reus, quamvis uterque bene ostendat, non esse cur ipse potius iudicetur reus, quàm adversarius; neuter tamen absolute ostendit se non esse reum. Similiter uterque ex accusatoribus suspicari & simpliciter iudicare possit alterum esse reum, quia si ipse in sua conscientia sit reus, credere potest etiam alterum esse reum, utpote qui easdem prorsus commoditates habuit, quibus ipse ulus est ad adulterandum. Si verò sit innocens, cum propria innocentia ipsi magis perspecta sit quàm alterius, non est cur alterum alterius reum iudicare non possit. Itaque hæc exempla non ita procedunt de re prorsus dubia, ut Celladeus contendit. Sed quidquid sit de illis, nil ex illis contra nos inferri potest. Verfamur enim in casu quando neutra pars est probabilis; si enim altera pars contra alteram esset probabilis, quilibet alteri præferri possit simpliciter, ut mox ostendam ex ipso S. Augustino, quamvis neutra præferri possit, si utraque reflexè crederetur esse æqualis alteri.

20. Porro quia Celladeus hoc loco contra veritatem contendit, quòd motiva æqualia, si sint contraria, sese omnino elidant, idque ex lege illa citata, atque ex allato Augustini loco confirmat, operæ pretium duxi, errorem illius detegere, atque præter dicta in superioribus alia nonnulla ad rem hanc spectantia adducere; potissimè verò quæ legi apud Espazam in Appendice, qui rem hanc egregiè tractat, neque aliud in eo displicet, nisi quòd nimium adversariis concedat. Videretur enim admittere, quod opposita motiva æqualia & similia se prorsus elidant, adeo ut intellectus elicere non possit iudicium pro ulla parte, quando pro utraque testes numero & qualitate pares afferuntur. Ego quidem fateor, iudicium elici non posse, si intellectus existimet auctoritatem eorum in ordine ad rem assertam esse prorsus æqualem; sed quòd non possit ulli ex partibus in actu primo æqualibus assentire, atque ob affectum & imperium voluntatis uni parti addictum, illam alteri præferre, adduci non possum, ut credam. Et sanè experientia quotidiana probat, homines etiam paucioribus & minus qualificatis contra plures & fide digniores sæpe credere, merè propter affectum ad personas dicentes, aut res dictas; cum præscindendo ab illo, nulla sit ratio, unde veritas magis appareat ex parte illorum, quàm aliorum adversantium. Quamvis ergo testes in actu primo sint æquales & similes, tamen in actu secundo hi illis veraciores æstimari possunt, ob affectum illis aut illorum dictis peculiariter alligatum. His prænotatis, ad rem ipsam accedo, & doctrinam de motivorum elisione propono, idque eò libentiùs, quia per illam, quidquid dictum est tam questione superiore de libertate dubitandi, quàm quest. 30. & 33. de libertate opinandi æquè & minus probabilia, validissimè confirmatur.

ASSER-

Cur hic agatur de motivorum elisione?

Esparza laudatur, sed nimis adversariis concedit.

Lata est disparitas inter testes æquales dependentes contraria, & rationes æquales quæ probantur opposita.

Lex citata nil probat, sed potius nobis favet.

Idem dicitur de textu S. Augustini.

ASSERTIO V.

Propositum sit explicare quid & quomplex sit motivorum elisio? quae motiva elidant? quae elidantur? & qualiter haec contingant?

Perfecta elisio quid sit?

Alia est mutua, alia non mutua. Quid sit utraque?

21. Duo motiva se elidere est ea mutuas vires enervare, & quodammodo annihilare, eò quòd in ordine ad movendum intellectum perinde se habeant, ac si non existerent. Et hæc quidem est perfecta & mutua elisio motivorum. Elisio autem non mutua tunc habetur, quando unum motivum prorsus ita enervat vim alterius, ut ipsius vis aut intacta maneat, aut certe aliquam movendi vim retineat. Exemplum hujus elisionis non mutua habetur in motivis evidentibus & scientificis, quæ ita enervant priora motiva probabilia, ut ipsa nullam suæ vis diminutionem patiantur. Exemplum aliud habetur in motivis incertis prorsus homogeneis, quæ intellectus agnoscit esse similia & prorsus homogenea, quorum tamen unum majus est altero. Majus enim elidit minus, ita tamen ut ipsum multum de sua vi perdat, cum non plus moveat quam solus excessus movisset, si solus exiisset; quia in casu præsentis quoad partem opposito motivo commensuratam penitus eliditur. His positis.

22. Dico primò. *Motiva incerta & dissimilia, sive sint equalia sive inæqualia, non se perfectè elidunt, sed solum imperfectè.*

Probat. Motiva incerta & dissimilia non perdunt vim alliciendi intellectum ad assensum propter præsentiam aliorum etiam potentiorum, nec ita se habent in ordine ad movendum intellectum, ac si non existerent. Ergo ejusmodi motiva non se elidunt perfectè. Tenet consequentia. Antecedens constat non solum in omnibus opinionibus hinc inde controversis, sed etiam in ipsa fide firmissima, contra quam intellectus sæpe allicitur ad dissensum, quamvis motiva pro fide sint longè potentiora. Ratio est, quia motiva dissimilia commensurari non possunt, sed necessariò se mutuo excedunt secundum quid. Hinc fit, ut excessus ille penitus elidi non possit per aliud dissimile, utpote quod per aliam speciem perfectionem sollicitat ad assensum. Hoc autem non tollit vim alliciendi in vi motiva alterius speciei fundatam. Ergo motiva incerta & dissimilia nunquam perfectè se elidunt. Tunc autem perfecta elisio vel maximè excluditur, quando motiva sunt dissimilia, & nescitur quodnam sit absolute potentius, sed virtus utriusque videtur vim alterius excedere. Nihilominus in hoc etiam casu datur quædam elisio imperfecta, quia unumquodque dimittit vires alterius, cum singula minus moveant in contradictione oppositi, quam moverent si solitariè sumerentur. Talis autem virium diminutio est elisio quædam imperfecta & secundum quid, sicut perfecta virium extinctio est absoluta & simpliciter dicta elisio.

Libertas opinionis quoad speciem actus, fundatur in vi motivorum in actu primo non elisa.

23. Porro in hac motivorum dissimilium vi non elisa, quatenus illa se tenet ex parte actus primi, fundatur libertas opinionis quoad speciem; cum enim motiva singula impellant ad assensum, & non clarè constet, quodnam absolute prævaleat, necesse est, ut, accedente affectu & imperio voluntatis, intellectus absolute amplectatur unum ut verum, & alterum repellat ut

falsum. Verum cum oppositus affectus, & oppositum imperium elici poterit à voluntate, perspicuum est, iudicium quoque oppositum non minus subdi libero arbitrio, quam illud quod hic & nunc imperatur. Et hoc est opinioes esse liberas quoad speciem actus, seu, quod in idem recidit, æquè aut minus probabilia esse opinabilia; quando scilicet verè sunt solum æquè aut minus probabilia in actu primo, ita tamen ut nec æqualitas nec excessus clarè percipiatur, nec per iudicium comparativum absolute affirmetur. Tunc enim necesse est, ut accedente affectu ad unam partem, pars illa fortius moveat, & probabilior appareat oppositæ. Atque ita demum intellectus ex imperio voluntatis huic præ altero motivo absolute assensum præbet.

24. Hinc est, quòd unusquisque in similibus absolute iudicare solet juxta prædominium affectus ad rem, quam amat, & affectivè pluris facit. Sic Pictor iudicat plus artis latere in sua professione, quam in arte statuaria; statuarii autem suam artem picturæ præferunt, nec unquam fiet, ut alter alteri cedat, nisi affectum voluntatis mutet. Cum enim utraque ars sit præstantissima, nec appareat clarè quæ alteri præcellat, unaqueque autem secundum quid evidenter præminet alteri, fit, ut unusquisque eam meliorem iudicet, erga quam magis afficitur. Itaque in illis perspicuum est, totam iudiciorum diversitatem ab affectuum varietate desumi. Ergo quoties motiva contraria dissimilia, quorum excessus non est manifestus, simul insunt intellectui, toties datur motio sufficiens ad alteri parti assentiendum pro arbitrio libertatis.

25. Dico secundò *Motiva similia & equalia si aut evidenter sciuntur esse equalia, aut absolute reputentur equalia, perfectè se elidunt in ordine ad movendum intellectum taliter affectum.*

Probat. Intellectus consequenter ad talem comparisonem nullatenus movetur ad præferendam unam partem alteri; quia quicquid affectu pro una parte, cognoscitur habere aliud æquale & prorsus simile pro parte contraria. Unde nil est, quòd ullam vim exerere possit. Neque enim tale motivum potest plus movere intellectum, stante simili & æquali motivo in contrarium, quam pondus libræ potest caput meum premere, quando fulcitur ab alio pondere prorsus æquali. Totum autem hoc fundatur in perfectè simili, æquali, & commensurata vi illorum motivorum, si ad invicem comparantur.

26. Cæterum quamvis auctoritates aliquæ sint prorsus æquales ex parte actus primi, & habeantur tales ab omnibus qui nullo affectu magis propendunt ad unam quam ad alteram partem contradictionis, nihilominus illæ non ita se elidunt, ut nullus alteri illorum assensus præbere possit. Eo ipso enim quòd quis magis afficitur ad personam unam, quam ad aliam, aut desideret rem ita se habere sicut unus eorum dicit, & aversetur rem ab altero assertam, facillimè determinat intellectum ad illud affirmandum, & credendum quod cupit, ut manifestè experientia constat. In quo casu totus excessus apparentiæ majoris consequitur dictum affectum, ut patet.

27. Sed in hoc casu iudicium, quod elicitur, non est prudens & rationale, sed merè voluntarium, & ex passione indebita ortum, ut patet. Unde sequitur, omne tale iudicium ineptum esse pro iudicio fori externi, quod debet esse tale, ut hominibus nulla passione affectis, sed prorsus indiff-

indifferentibus merito placere possit. Atque hinc fateor, motiva ejusmodi, similia & æqualia, in ordine ad tale iudicium aut sententiam ferendam esse prorsus inepta, atque sese prorsus elidere, ita ut nulla illorum ratio magis habenda sit, quam si nil prorsus pro talis causa: decisione allatum fuisset. Hoc autem & non aliud præbent tam leges citatæ, quam auctoritas Augustini hic à Celadeo perpenfa, ut mox constabit.

Leges, & Tribunalium praxis probant, motiva dissimilia non se elidere.

28. Et sanè praxis Tribunalium, & leges talem praxim præscribentes, totam hanc de motivorum similibus & æqualium elisione, deque inæqualium & dissimilibus vi, ac de oppositorum iudiciorum libertate doctrinam aperte tradunt. Et quidem qui pelegerit 4. quæst. 2. & 3. & percurrerit titulos de probationibus, & testibus, ubique inveniet excessum alicquem semper requiri, ad hoc ut sententia publica feratur. Adeo ut Glossa in cap. licet causam, de Probationibus, aliæque omnes pro regula indubitata habeant, quod ubi probationes sunt omnino æquales, res neutri parti iudicari, sed his forte aut aliqua simili ratione terminari debeat. Hoc autem est probationes illas se elidere, & ita se habere ac si non fuissent prolatæ, saltem in ordine ad iudicium fori externi. At si probationes sint inæquales aut dissimiles, ex eisdem titulis æquè manifestum est, iudicem, inspecta probationum vi ac qualitate, debere sententiam proferre, ac proinde pariter ex eisdem certum est, tales probationes non se elidere; quia probationis elisa: nulla ratio haberi potest, cum illa nullatenus movere possit ad assensum. Probatur hoc ex 4. quæst. 2. & 3. cap. si testes, ubi ex legibus civilibus hæc transumpta habentur. Sape sine publicis monumentis, cuiusque rei veritas deprehenditur, alias numerus testium, alias dignitas & auctoritas, alias veluti consentiens fama confirmat rei, de qua queritur, fidem. Non ergo ad unam probationis speciem cognitionem statim iudex alligare debet; sed ex sententia animi sui existimare, quid aut credat, aut parum sibi probatum opinetur. Similiter in eodem Canone sub initium, ex lege ob carmen hæc præmittuntur: Confirmabitur iudex motum animi sui ex argumentis & testimoniis, quæ rei aptiora, & vero proximiora esse compererit. Ex his constat, utrumque jus supponere, motiva dissimilia non se elidere, nec unum pro aliud non evidentem majus elidi; alioquin si una ratio prorsus elideretur per aliam, non esset in quo iudex deberet motum animi sui confirmare ex iis, quæ probabiliora aut verisimiliora viderentur, quia opposita per hoc ipsum essent prorsus elisa, nec magis moverent, quam si non essent, idque independentem ab omni dispositione ac motu animi in iudice. Non ergo monendus esset iudex, ut ex animi sui sententia iudicet quid sit credendum? Quid ut minus probatum rejiciendum? Monendus tamen fuit officii sui; norunt enim Sapientes legis latore, omnem sententiam in huiusmodi casibus ab affectu voluntatis pendere; ac proinde timentes, ne Iudices nimis facile affectui indulgerent, eos monendos censuerunt, ut sincerè rationes considerent, & quantum possunt soli præponderantiæ rationum animum adjiciant. Demum ut nil iudicent, nisi quod, omnibus inspectis, rationabilis ac verisimilis reputant. Ex his omnibus constat, motiva utrimque probabilia & dissimilia non se elidere, ideoque utrumque contra alterum vim movendi retinere; ex quo sequitur, liberum nobis esse utrilibet pro arbitratu assensum præbere, atque etiam ab omni iudicio abstinere, & dubitare. Tantum ergo abest

ut leges nostræ doctrinæ repugnent, ut illam validissimè clarissimèque confirmant.

29. Quod autem ad allatum ex Augustino locum attinet, evidens est textum percurrenti, quod S. Doctor omnes illas propositiones alogas, seu irrationabiles, vel inopinabiles, in iis tantum casibus constituat, in quibus rationes pro utraque parte sunt & habentur prorsus similes & æquales, quæ proinde ita se elidunt, ut quæstio rationabiliter determinari non possit. Verum notandum omnino est, quod in hoc ipso loco subdit Augustinus; ait enim. Nos si asseratur aliquid ad defensionem vel mediocriter probabile, admittimus; sed si evidenter confessi causa est, explodemus. Id est, omne probabile à genere Assilatorum repellimus, & in controversiarum opinabilium classem transcribimus. Ecce Augustinus in hoc ipso loco nobiscum sentit. Et sanè nisi dicas, Augustinum non omnia assilata numerasse, sed mancam divisionem fecisse, ubi ex processo de illis illorumque divisione agit, manifestum est, ipsum sensisse motiva incerta & dissimilia non se elidere, alioquin plures assignare debuisset species assilatorum, quia omnia illa sunt aloga & assilata quæ mutuo se perfecte elidunt, ut patet. At motiva etiam dissimilia & æqualia se eliderent. Ergo constituerent speciem assilati, ab Augustino non positam, utpote qui de illis solum agit, quæ adeo similia sunt, ut nemo discernere possit verum à falso, aut moveri ad unum potius credendum quam alterum, ideoque in tali casu nunquam videmus quemquam prudentem de talibus iudicare. At ubi motiva sunt dissimilia, videmus doctissimos quosque in contrarias sententias abire. Ergo certum est tum ex praxi communi, tum ex mente Augustini, motiva dissimilia non se elidere, sed actu movere intellectum, ac proinde utramque partem contradictionis reddere opinabilem.

Augustinus admittit motiva dissimilia non se elidere.

30. Cæterum idem sensus Augustini colligitur ex cap. in Canonicis, distinct. 19. (quod caput latè expendi contra Mercorum quæst. 27. de Conscientia probabili, num. 18. & sequentibus) ubi in fine dicit; Si autem alias (Scripturas Canonicas) invenerit à pluribus (Ecclesiis) alias à gravioribus haberi, quamquam hoc inveniri vix possit, equalis tamen auctoritatis eas habendas puto. Ecce hic sunt duo motiva dissimilia, nempe major multitudo ex una parte, & major dignitas Ecclesiarum ex alia, nec constat, quæ pars simpliciter alteram superet. In hoc casu Augustinus agnoscit talia motiva non se elidere, alioquin singula nullius essent auctoritatis in contradictione partis oppositæ, cum tamen utraque ejusdem auctoritatis sint ex mente Augustini; ergo Augustinus adversariis nostris certissimè contrariatur, nobisque per omnia consentit. Vide locum proximè citatum, ibi enim ex hoc textu probo, licitum cuique esse usum cujusvis opinionis certè probabilis, quando non constat quænam sit probabilior. Imò ex Augustino ibidem probo, ulum opinionis directè minus probabilis esse licitum, atque ex hoc Canone ostendo, Augustinum reipsa hoc sensisse.

Augustinus expressè agnoscit partem esse auctoritatem contradictoriam, quando tituli fidem postulant sunt dissimiles.

31. His adde Augustinum Epist. 117. cap. 3. Augustinus quem Esparza in Appendice art. 128. citat, & appositè ponderat. Quærit ibi Augustinus, an quotidiana communio sit licita? Antequam quæstionem dirimat, utramque sententiam cum suis fundamentis his verbis proponit. Dixerit aliquis non prout quotidie accipiendam Eucharistiam. Quæstis quare? Quoniam, inquit, eligendi sunt dies, quibus purius

Augustinus docet, praxim contradictoriarum opinionum esse licitam prout quisque sua fide & conscientia format.

homo continentius vivat, quo ad tantum Sacramentum dignius accedat. Qui enim manducat & bibit indigne, iudicium sibi manducat & bibit. Alius contra: Imò, inquit, si tanta est plaga peccati, atque impetus morbi, ut medicamenta tanta differenda sint, auctoritate Anisitis debet quis ab Altari removeri ad agendaem penitentiam, & eadem auctoritate reconciliari. Hoc est enim indigne accipere, si eo tempore accipiat, quo debet agere penitentiam, non ut arbitrio suo cum libet, vel auferat se communioni, vel reddat. Ceterum si peccata tanta non sunt, ut excommunicandus aliquibus homo iudicetur, non se debet à quotidiana medicina Domini Corporis separare. Hæ rationes sunt manifestè dissimiles. Sunt ergo vel æquales vel inæquales. Si æquales, per Celladeum perfectè se elidunt; si inæquales, major elidit minorem. In primo casu neutra pars esset opinabilis; in secundo, pars tantum prævalens absoluto iudicio affirmari posset. Jam Augustinus eadem de istis motivis sentire deberet, si Celladeo consentiret. At Augustinus longè aliter procedit; agnoscit enim simultaneum motivorum sufficientium vigorem & probabilitatem, & admittit utriusque electionem, & usum esse licitum juxta motum piæ affectionis, per quam quisque determinatur ad credendum, hoc præ illo expedire. Sic enim resolvit casum. Revertitur inter eos fortasse quispiam dirimit litem, qui monet, ut præcipue in Christi pace permaneant. Faciat autem unusquisque quod secundum fidem suam pie credit esse faciendum. Neuter enim eorum exhorat Corpus & Sanguinem Domini, si saluberrimum Sacramentum certatim honorare contendunt. Nec enim litigaverunt inter se, aut quisquam eorum se alteri preposuit, Zachæus & ille Centurio, cum alter eorum gaudens in domum suam suscepit Dominum, alter dixerit, Non sum dignus: Ambo Salvatore honorificantes diverso, & quasi contrario modo. Ambo peccatis miseri, ambo misericordiam consequuti, &c. Sic in ore cujusque Christiani Sacramentum illud quomodo sumatur estimandum. Nam & ille honorando non audeat quotidie sumere, & ille honorando non audeat ullo die prætermittere. Contemptum solum non vult cibis ille, sicut manna fastidium. Ecce Augustinus censet, utramque hanc opinionem, & praxim, quantumvis una alteri contradicat, esse practicè tutam & honestam, ideoque utramque simul habere probabilitatem practicam, ad conscientiam debite formandam omnino sufficientem, & per consequens unam non elidere aliam, sed intellectum ex affectu & imperio voluntatis prudenter & laudabiliter selecti posse ad alterutri pro libito assentiendum; & sic hominem licite ac meritorie ad praxim accedere juxta rationabile suæ conscientie dictamen. Hæc & non alia docet benigna sententia. His dictis circa collisionem motivorum, mirabilis & singularissima quædam Celladei opinio, quam in hac ipsa *quæst. 4. lib. 4.* incidenter tractat, superest examinanda. Sit ergo

Opinio Augustini de quotidiana comunione.

ASSERTIO VI.

Celladeus aperit fallitur in proponenda quæstione, de obligatione confitendi peccata dubia. Deinde ad rem tanti momenti determinandam, nullius roboris argumento utitur.

32. **P**ROBATUR. Celladeus *lib. 4. quæst. 4. §. 7.* incidenter loquens de peccatis dubiis, pro veritate comperta asserit, neminem in ullo dubio purè negativo, sive juris sive facti, habere obligationem confitendi peccata: omnes verò in dubio positivo ad ea confitenda obligari. Hæc est singularissima illius opinio de hac re, circa quam Auctores ita divisi sunt, ut pauculi aliqui dixerint, nullam esse obligationem confitendi peccata dubia, sive positive sive negative dubia fuerint; alii docuerint, omnia prorsus peccata dubia clavibus esse subjicienda; plurimum quæstionem distinxerint, atque dixerint, peccata negative dubia ex necessitate confitenda esse, sed de positive dubiis talem obligationem non dari. At neminem, ni fallor, invenies, qui dicat ita adesse obligationem confitendi peccata positive dubia, ut nulla vigeat obligatio confitendi peccata negative. Singularis ergo est Celladeus in hac sua doctrina, quæ certè summi momenti est, cum ad conscientiarum praxim deferviat, & quod plus est, non ad humanam, sed Divinam legem pertineat.

Doctrinam hanc singularem sic proponit, & probat Celladeus. Nil occurrit, ut putes te concupisse uxorem alienam. Hic est casus dubii negativus. Iam occurrunt magna fundamenta, ut dubites à te concupitam uxorem alienam: magna item, ut dubites, vel credas non fuisse concupitam. Hic est casus dubii positivus, &c. In primo casu nullus remansit conscientie videtur esse locus, secus in secundo. asserimus ergo in primo casu ad nil teneri, & teneri in secundo. Quid ais Antoni? Casus, quem proposuisti, estne casus dubii negativus, de quo agunt Auctores? Ostende vel unum, qui sub illis terminis dicat, quemquam obligari ad accusandum se sub dubio de aliena uxore concupita. Sed cum neminem invenires, fateri te errasse, & hunc non esse casum dubii negativus. Quid enim? dubitasti tu, te me interfecisse, quia nulla tibi occurrit ratio, ob quam putes me à te fuisse interfecum? Nonne, absente omni tali ratione, adfuit alia motiva, quibus convictus conscius tibi es, me tibi ne quidem unquam fuisse præsentem? Non ergo dubitas de hoc, ne quidem negativè, ideoque conscientia tua hæc de re nullis stimulis agitur. At qui negativè dubitat, conscientie stimulis vexatur, quia in statum animæ suæ reflectens, necessariò dicit *fortasse peccavi, fortasse non peccavi*. Ratio est, quia ille solum dubitat negativè, quia ita pro una parte nullas habet rationes, ut æquas nullas etiam habeat pro altera; quique proinde non potest sibi persuadere, se esse à peccato immunem, eò quòd nullum ad se peccato liberandum fundamentum habeat. Ergo necessariò conscientie stimulis agitur, & anxius hæret, utrum peccarit necne; atque ex quadam necessitate dicit, *fortasse peccavi, fortasse non peccavi*. Hic, Celladee, & non quem tu proposuisti, est casus dubii negativus. Imaginare te in tali casu constitutum, morti que proximam, & dicas, utrum, nulla te sollicitudo veniam à Deo petendi, nulla remedium

remedium ab eo pro remissione peccatorum stabilitum apponendi argoret? Profecto video & te, & quemvis cordatum, (ad cuius conscientiam ego contra te appello; sicut tu ad eandem in initio tuae probationis contra adversarios tuos appellabas) non parum anxium futurum, ne remedium negligendo, aeternam suam salutem discernimini committat. Ecce dubium negativum & sollicitudinem secum fert, & conscientiam cruciat. Errasti ergo, Celladee, in proponendo statu quaestionis; nec tantum in hoc errasti, sed quod plus est, in re tanti momenti, singularem, periculosam, ac minus tutam doctrinam ponis, eamque argumento evidenter fallaci confirmas, quia aliud non affers, nisi quod ego ex te proposui. Illud autem aliud fundamentum non habet, quam falsam illam quaestionis propositionem, ut patet.

Quamvis peccati sit negativè dubium, tamen obligatio illud consistendi non est negativè dubia.

Aequivocatio Celladei.

33. Est & alia aequivocatio in hac re: agitur enim de obligatione consistendi peccata negativè dubia; quae obligatio non est negativè, sed positivè dubia, cum plurimae rationes atque auctoritates suadeant talem obligationem dari, quamvis peccatum ipsum sit purè negativè dubium. Quod cum ita sit, fieri nequit, quin conscientia aequè stimuletur circa obligationem consistendi peccata negativè dubia, ac circa obligationem consistendi peccata dubia positivè. Neque enim ullam in hac re aut apparet, aut datur diversitas. Atque ex hoc iterum apparet nullitas argumenti, quo Celladeus suam sententiam confirmat; ex eo enim quòd nulla detur ratio dicendi peccatum esse commissum vel non commissum, inferit nullam esse rationem, quae probet obligationem consistendi illud ut dubium, ac proinde conscientiam non esse sollicitam de remedio apponendo, nec remorsu ac timore agitari. Verum illatio est nulla, & illatum apertè falsum. Lapsus autem iste ex dicta aequivocatione ortum habuit, quia confundit carentiam rationis ad affirmandum peccatum cum carentia rationis ad affirmandam obligationem consistendi talia peccata; quae duo sunt toto Caelo diversa: & tantum abest, ut carentia rationis pro una parte fundet carentiam rationis pro altera, ut è contrario tam efficacia fundamenta pro obligatione consistendi secum afferat, ut majorem Doctorum partem ad eam obligationem astringendam attraxerit.

Celladeus non satisfacit argumento, quod sibi objicit.

Duplex Celladei contradictio.

34. Neque hac in quaestione felicior est Celladeus in respondendo, quam fuerat in arguendo. Sic enim sibi objicit ex Tridentino; *Solum tenemur confiteri peccata, quae in conscientia nostra sunt. Dubia autem non sunt; non enim magis sunt quam non sunt, & propriè loquendo nec sunt, nec non sunt, sed se habent ad utrumlibet, & ad esse, & ad non esse propter aequalitatem fundamentorum.* Huic objectioni, quae utique vulgaris est, & ab omnibus affertur, sic respondet. *Conscientia accepta est à Concilio juxta communem Scholarum & omnium acceptionem: ex hac autem conscientia alia est certa, alia dubia: quare quae dicto modo sunt in conscientia, sunt propriè in conscientia dubia pro modo ipsius conscientiae, cujus esse est ad utrumlibet esse.* Admitto nunc responsum, sed illud contradicit singulari ipsius doctrinae immediatè antea propositae; scilicet quòd teneamur confiteri peccata positivè dubia, non autem dubia negativè: sic enim insto: Concilium loquitur de Conscientia juxta communem Scholarum, & si vis etiam, juxta omnium acceptionem. At communis Scholarum acceptio dividit conscientiam dubiam in positivè & in negativè dubiam, quae distinctio notoria erat Patris. P. A. Terilli, *Regula Morum*. PARS. II.

tribus ac Theologis Tridenti congregatis: Et quod plus est nemo negare potest hanc acceptionem, cum nemo veritatem in dubio negativo, quin conscientia ejus torqueatur formidine ne fortè gravetur peccato, & ob illud Deo odibilis existat. Ergo Tridentinum aequè agit de conscientia negativè ac positivè dubia; ac proinde vel omnia, vel nulla peccata dubia sunt de necessitate consistenda, Præterea hæc ejus doctrina contradicit alteri opinioni ipsius, quam summopere urget; scilicet tutiora in dubio sub præcepto esse sectanda. Hoc si verum, haud dubiè, peccata negativè dubia necessariò sunt consistenda. Ecce alia contradictio.

Secunda ejus contradictio.

35. Sed quia Celladeus miratur, unde fieri potuerit, ut Auctores plus obligationis agnoverint in dubio negativo, quam in positivo, juvat aliquid addere, ut talis admiratio ab illo, atque etiam ab imperito Lectore removeatur. Ratio hujus diversitatis ea est, quòd nemo in dubio negativo possit formare conscientiam de sua innocentia, quia nullum prorsus habet fundamentum ad se in sua conscientia justificandum. Ergo tenetur medium adhibere quo justificetur & re ipsa, & in sua conscientia. At adulti baptizati aliud remedium pro sua justificatione non datur, quam Sacramentum Pœnitentiæ. Neque enim ipsa contritio perfecta justificat nisi ex vi voti talis Sacramenti, ut definitum est in Tridentino. Ergo dubius negativè non habet aliud medium ad se in sua conscientia coram Deo justificandum, quam si aut contritionem perfectam eliciat, aut ad Confessionem accedat. Sed neque contritio eum justificat nisi vi voti de Sacramento. At votum illud aliud non est, quam obligatio utendi ipso Sacramento, & propositum efficaciter talem obligationem implendi. Ergo datur obligatio consistendi peccata negativè dubia. E contra non est tanta tamque inevitabilis necessitas consistendi peccata positivè dubia; eo ipso enim quòd sint positivè dubia, potest homo conscientiam suam formare, atque se ipsum in conscientia sua coram Deo justificare, eliciendo actum, quo probabiliter credat, se non esse reum peccati, quo judicio stante non obligatur ea remedia opponere, quae alter tenetur adhibere. Alter enim ad hanc justificationem suae conscientiae venire non potest, nisi mediante Sacramento in re vel in voto. At qui positivè dubitat ad hunc finem pervenire potest, etsi Sacramento non utatur. Itaque ratio probans necessitatem consistendi peccata dubia longè fortius urget pro peccatis negativè, quam pro positivè dubiis. Dantur enim rationes & quidem valèdè probabiles excusantes pro dubio positivo, quae dubio negativo applicari non possunt. E contra verò nil affertur pro obligatione consistendi peccata positivè dubia, quod ex æquo aut à fortiori non urgeat pro obligatione consistendi peccata dubia negativè.

Unde oriatur major obligatio consistendi peccata negativè dubia, quam dubia positivè?

36. Et sanè qui attentè legerit Auctores, asserentes unam, & negantes alteram ex istis obligationibus, inveniet eos communiter eò auctoribus recurrentes, quod in dubio positivo (si illud sit verè probabile, de quo solum loquuntur) homo rationabiliter possit præsumere, & existimare quòd non peccaverit, & consequenter quòd non teneatur, ne quidem sub dubio, se talis peccati reum agnoscere; cum verè amplius de malo suo statu non dubitet, sed judicio probabili, rationabili, ac invincibili se talis criminis

Ratio allata est quae ab auctoribus communiter affertur.

nis purum coram Deo inveniat. Cæterum si homo in eo casu non uteretur hujusmodi præsumptione, nec judicium aut expressè aut virtualiter tale eliceret, paucos, ni fallor, invenies, qui talem hominem ab obligatione positivè dubia confitendi liberet, modò agnoscat peccata negativè dubia ex necessitate esse confitenda. Ratio est, quia in tali casu æqua est conditio conscientiarum utriusque, quia utraque manet dubia, neutra se justificat. Ergo utraque ex æquo obligatur ad remedium quærendum, quod aliud non est, stante tali dubio, præter Sacramentum in re vel in voto. Cæterum non omnes videntur requirere, ut positivè dubius tali judicio explicito dubium deponat, cum sufficere videatur, si æquivalenter illud eliciat, existimando se habere sufficientem rationem ad tale judicium eliciendum, ac proinde præsumere posse, se liberum esse obligatione, quæ urget, si talis ratio deesset, atque posse perinde se gerere, ac si tale judicium eliceret; cum præsto sint media ad illud eliciendum, si voluntas suo imperio flectat intellectum ad assensum. Et sanè ipse Celladeus, ni fallor, eandem doctrinam tradit; indicat enim nos non obligari ad confitenda peccata positivè dubia, si dubium per discursum positivè, ut appellat, probabilem deponatur, quamvis adsint rationes in contrarium. At aliud non docent, quos hic impugnat tamquam inconsequenter loquutos, quia nolunt quemquam excusare ab obligatione confitendi peccata dubia, si illa semper dubia manserint; sed solum quòd liberentur à tali obligatione in dubio positivo, si, ex vi rationum probabiliter probantium suam innocentiam, dubium deponant, seque peccati immunes rationabili judicio reputent; sed quia judicium istud elici nequit in dubio negativo, ideo in illo obligatio confitendi premit sic dubitantes. Consideret hæc Celladeus, & fortassis admirationem ponet, & mirabitur, se, ex inconsideratione doctrinæ tam obviæ tamque fundatæ, miratum fuisse, & homines doctissimos solidè discurrentes ex nimis levi fundamento inconsequentiarum arguisse.

ASSERTIO VII.

Celladeus in hac singulari sua opinione, sibi in hac ipsa questione peculiariter contradicit. Præterea eandem incurrit censuram, quam aliis inurit.

Celladei
contradictio.

37. **P**ROBATUR prima pars. Dubium positivum juxta principia Celladei in hac questione coincidit cum dubio negativo; quoties

enim motiva contraria sunt æqualia, toties perfectè se elidunt; & consequenter intellectus in illorum non alter se habet, quam si omni motivo careret. Hoc autem est dubium positivum coincidere cum negativo in ordine ad movendum intellectum, & conscientiam stimulamendam. Ergo impossibile est, quòd major sit obligatio, aut titulus confitendi talia peccata, quam negativè dubia. Et tamen ex prætensa diversitate contendit, illa esse, hæc non esse, confitenda. Rursus major est ratio confitendi peccata negativè quam positivè dubia, saltem quando motiva pro peccato sunt minoræ, quam pro non peccato; tunc enim motiva pro peccato perfectè eliduntur, sed opposita non eliduntur. Ergo tunc plus est pro innocentia, quam in casu dubii negativi. Contradictio ergo est nos universaliter obligari in casu dubii positivi, & nunquam in casu dubii negativi.

38. In alio etiam apertius sibi contradicit. Ait Alii Col enim æqualia motiva ab æqualibus, & minoræ à majoribus perfectè elidi. Rursus asserit, peccata in casu dubii positivi esse confitenda, quia motiva in tali casu pungunt & mordent conscientiam. Hoc secundum verum est, sed contradicit priori, quia motiva, quæ pungunt & urgent, non sunt motiva mortua & elisa. Ergo simul asserit eadem motiva esse & non esse elisa; in quo non minus aperte contradicit sibi, quam si dixisset, hoc ens esse animal rationale, sed non esse hominem; quia de eisdem motivis dicit ea habere definitionem & essentiam motivi non elisi, & tamen asserit ea simul esse perfectè elisa.

39. Probatur secunda pars. Qui in re ad conscientiam spectante absque efficaci ratione invenit novam doctrinam, eamque minus tutam, periculosè agit; maxime si per transennam tantum rem illam tractet, eamque levi argumento confirmet. Hoc verum est, & est principium, quo ille utitur adversus Casuum Collectores, aliosque, quos contendit à peccato non excusari, si errent, &c. At hæc omnia in ipsum quadrant, quia in questione hac, quam merè per transennam tractat, ex levissimo ac nullo prorsus fundamento contra omnes opinatur, seaturque partem minus tutam in re summi momenti, ad jus Divinum & ad medium ad justificationem requisitum spectante. Ergo incidit in censuram, quam aliis inussit, nec in propriis principiis excusari potest. Nec tamen cum ego peccati arguo, existimo enim eum aliunde excusatum.

QUÆ.